

Sumariusz
Książ Poselstw
Metryki Koronnej

Tom 1

Jagiellonowie

SUMARIUSZ KSIĄG POSELSTW METRYKI KORONNEJ

Tom 1
Jagiellonowie

Opracowanie sumariusza

IRENA SUŁKOWSKA-KURASIOWA, JANINA WEJCHERTOWA

Przygotowanie do druku

MAŁGORZATA BADOWSKA, MICHAŁ KULECKI

Indeksy

MAŁGORZATA BADOWSKA, MAGDALENA LASOTA, MICHAŁ KULECKI

Wstęp

MICHAŁ KULECKI

Recenzent
dr hab. Wojciech Krawczuk, prof. Uniwersytetu Jagiellońskiego

Projekt okładki i opracowanie graficzne książki
Alina Wiszenko-Zabrowarny

Na okładce wykorzystano niezapisaną kartę z książki o sygnaturze 217
Nabytków niedokumentowych oddziału I AGAD

Ilustracje
Karol Zgliński

Publikacja dofinansowana przez Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych
oraz Stowarzyszenie Miłośników Dawnych Dokumentów „Archivum Patriae”.

© Copyright by Archiwum Główne Akt Dawnych, Warszawa 2019

ISBN 978-83-953464-3-9

Wydanie I

Archiwum Główne Akt Dawnych, ul. Długa 7, 00-263 Warszawa
<http://www.agad.gov.pl/> e-mail: sekretariat@agad.gov.pl

Realizacja wydawnicza
Pracownia Wydawnicza Andrzej Zabrowarny
e-mail: pracownia@akant.home.pl

Wszelkie prawa zastrzeżone. Żadna część niniejszej publikacji nie może
być reprodukowana, przechowywana jako źródło danych i przekazywana
w jakiegokolwiek formie zapisu bez pisemnej zgody posiadacza praw.

Wstęp

Księgi wpisów i dekretów polskiej kancelarii królewskiej, powszechnie znane w środowisku historyków pod nazwą Metryki Koronnej (łac. *Metrica Regni*), są jednym z najważniejszych źródeł, z których możemy czerpać informacje o dziejach Polski, poczynając od późnego średniowiecza do czasów panowania króla Stanisława Augusta¹. Należy przy tym pamiętać, że pod tą samą nazwą – Metryka Koronna – funkcjonuje najstarsza i najważniejsza seria tego zespołu archiwalnego, czyli Księgi Wpisów, w związku z czym obu pojęć nie powinno się mylić. W połowie XV stulecia, z którego pochodzą najstarsze zachowane księgi, wpisywano do nich wszystko, co wola króla, kanclerzy i podkanclerzy koronnych oraz innych osób nakazała tam umieścić. W miarę zwiększania się liczby dokumentów wychodzących z kancelarii królewskiej i przez nią otrzymywanych konieczność wydzielenia z serii głównej ksiąg Metryki Koronnej innych, bardziej wyspecjalizowanych serii stawała się nieuchronna. Doszło do tego za panowania króla Kazimierza Jagiellończyka, zapewne około 1487 r. Data roczna musi pozostać w sferze przypuszczeń, które są jednak oparte na w miarę pewnych podstawach. Wynika to z faktu, że wspomniana księga (początkująca serię) nie zachowała się do naszych czasów, co więcej, zaginęła stosunkowo wcześniej, bo już pod koniec XVI w. Stało się to za panowania króla Zygmunta III Wazy, podczas jego podróży do Rewla na spotkanie z ojcem, królem szwedzkim Janem III. Towarzyszący królowi podkanclerzy koronny, biskup przemyski Wojciech Baranowski, został wtedy okradziony i w ten sposób bezpowrotnie utraciliśmy najdawniejszą interesującą nas księgę. Kryterium, na mocy którego dokonano wydzielenia z Metryki Koronnej nowej serii ksiąg, wydawało się oczywiste. W serii głównej, w Księgach Wpisów, miały odtąd znajdować się dokumenty spisane w kancelarii królewskiej, dotyczące spraw wewnętrznych państwa, natomiast w serii nowej, do której przyłgnęła nazwa Ksiąg Poselstw (łac. *Libri Legationum*), znalazła się korespondencja dotycząca kontaktów dyplomatycznych Królestwa Polskiego z państwami ościennymi.

Podział okazał się trwały, do czego zapewne przyczynił się fakt, że w początkach XVI stulecia Królestwo Polskie, złączone ścisłym sojuszem, czy też unią personalną z Wielkim Księstwem Litewskim, a także powiązane z królestwami Czech i Węgier, należało do najważniejszych państw w środkowej i wschodniej Europie. Liczba kontaktów z państwami sąsiednimi musiała być odpowiednio duża do założenia i kontynuowania nowej serii ksiąg Metryki Koronnej. Trzeba jednak pamiętać, że rzadko się zdarza, aby takie podzia-

¹ I. Sułkowska-Kurasiowa, M. Woźniakowa, *Inwentarz Metryki Koronnej. Księgi wpisów i dekretów polskiej kancelarii królewskiej z lat 1447–1795*, Warszawa 1975.

Przez kilkadziesiąt lat sumariusz Ksiąg Poselstw pozostawał w postaci kartkowej i sporadycznie był udostępniany badaczom zajmującym się dziejami dyplomacji dawnej Rzeczypospolitej, głównie Polakom. Przed kilkoma laty rozwój techniki komputerowej sprawił, że zawartość znajdującą się do tej pory na luźnych kartkach można było przekształcić w bazę danych, tę zaś w prezentowaną tu edycję książkową. Prace, przeprowadzone przez Michała Kuleckiego i Małgorzatę Badowską, trwały, podobnie jak w przypadku powstania sumariusza, kilka lat. Wszystkie rejestry poddano starannemu sprawdzeniu i porównaniu z oryginalnymi wpisami. Wprowadzono niezbędne poprawki i uzupełnienia. Układ sumariusza różni się od pierwotnego, dokumenty ułożono w porządku chronologicznym, jednolitym dla całości serii. Pewną trudnością było umiejscowienie regestrów dokumentów niedatowanych, ponieważ najczęściej datację można było określić tylko w dużym przybliżeniu. Dotyczy to zwłaszcza księgi nr 5, która wykazuje bardzo bliskie pokrewieństwo z przygotowanym przez sekretarza królewskiego Stanisława Górskiego zbiorem listów z czasów panowania Zygmunta Starego, znanym jako *Acta Tomiciana*¹¹. Jeśli nie oznaczono tego inaczej, językiem wpisów jest łacina. Dla czytelności tekstu zrezygnowano z nawiasów kwadratowych – użyto ich tylko w przypadku niepewnych danych. Całość sumariusza podzielono na dwie części. Pierwsza z nich – publikowana obecnie – zawiera materiały z czasów panowania monarchów wywodzących się z dynastii Jagiellonów. W drugiej znajdują się materiały dotyczące epoki królów elekcyjnych. Sumariusz uzupełniają indeksy, osobowy i geograficzny z elementami indeksu rzeczowego.

Michał Kulecki

¹¹ R. Marciniak, *Ze studiów nad zbiorem Acta Tomiciana: dzieje zwodu sapieżyńsko-radziwiłłowskiego w okresie oświecenia*, „Pamiętnik Biblioteki Kórnickiej” 1980, s. 16; tenże, *Acta Tomiciana w kulturze politycznej Polski okresu odrodzenia*, Poznań 1983.

10

Regestrum Legationum et alia-
rum Litterarum forensia Nego-
cia Negotia continen per Manq
et Relaciom Venerabilis domi Jo-
hannis de Lassko Decani Vladisl.
Cancellarii Buzhenen. et Can^a Cra-
coviens. Ac Serenissimi Principis
et domi. domini Alexandri. deigra
Regis polonie Magni Ducis Lith-
vanie Russe. Prussieqz domi et
heredis zc domi grosissimi Supre-
mi Secretarii Anno domi Mille-
mo Quingentesimo lido. Regni vero
eiusdem domi Regis primo incipiat
anno. Expeditarum. felici exordi-
tur. Sidere

Litt. A. Legat. 1502.

Wykaz ksiąg

Sumariusz ksiąg poselskich z czasów Jagiellonów obejmuje następujące księgi: LL 1–25, 27, 28. Dzięki projektowi *Metrica Regni Poloniae Digitalis*¹² Archiwum Główne Akt Dawnych udostępniło w Internecie sumariusze części ksiąg Metryki Koronnej, w tym w całości Księgi Poselstw¹³. *Libri legationum* można przeglądać w całości w kolejności wpisów lub za pomocą wyszukiwarki, a daty zawężyć dzięki suwakowi chronologicznemu. Każdy wpis posiada odnośniki do właściwych skanów kart.

Poniżej przedstawiamy spis zregestrowanych ksiąg¹⁴. Dla ułatwienia, do każdej księgi podajemy link do konkretnej strony online oraz kod QR¹⁵.

LL 1 <http://agad.gov.pl/szukaj/?zbior=12>

Daty: 1489; 1501 19 VII – 1504 1 I

Opis: oprawa skóra (XIX w.). K. 3 nlb + 1–173 + 1 nlb. Brak k. 43.

Język: łac., pol.

LL 2 <http://agad.gov.pl/szukaj/?zbior=13>

Daty: 1503 16 IV – 1505 24 VIII; 1508, b. d.

Opis: oprawa skóra (XIX w.) K. 3 nlb + 1–64 + 54 nlb (Uwaga: na k. 41 nlb wpisany tekst).

Język: łac.

¹² Zob. *Metrica Regni Poloniae Digitalis*, <http://agad.gov.pl/metrykalia.html> <dostęp 19-07-2019>.

¹³ Zob. <http://agad.gov.pl/szukaj/?zestaw=14> <dostęp 19-07-2019>.

¹⁴ Opis serii zob. http://www.agad.gov.pl/inwentarze/Metr_Korx.xml#series2 <dostęp 19-07-2019>.

¹⁵ <Dostęp 19-07-2019>.

LL 3 <http://agad.gov.pl/szukaj/?zbior=14>

Daty: 1319 [?] 18 VI; 1345 [lub 1354?] 27 XII; 1374 17 IX; 1388 29 II; 1401 18 I; 1403; 1412 III; 1413 2 X; 1433 9 I; 1437 4 IX; 1454 18 II; 1457 14 II; 1458 23 IV; 1477 20 VI [?]; 1491 7 XI; 1493 1 IV; 1494 22 XI; 1496 2 III, 13 III; 1498 8 VII, 15 VII; 1499 16 IV, 6 V; 1500 1 III, 16 V; 1501 14 IX; 1503 21 II, 4 IV; 1504 2 X; 1510 12 X; 1545 25 XI

Opis: oprawa skóra tłoczona (XVI w.). K. 1 nlb + 1-147 + 24 nlb (oraz dawna foliacja: 5 k. nlb + 1-152 + 161-164 + 173-176 + 185-187 + 198-200 + 209-211 + 222).

Język: łac., pol.

LL 4 <http://agad.gov.pl/szukaj/?zbior=15>

Daty: 1512 6 II – 1514 26 III; 1520 16 III; 1521 15 VII; 1523 8 VII – 31 VII; 1525 po 15 VI; 1528 3-30 VI; 1530 29 IX – 10 XI. (Uwaga: większość wpisów jest niedatowana, podane wyżej granice chronologiczne nie są więc ścisłe)

Opis: oprawa skóra tłoczona (XVI w.) konserwowana. K. 1 nlb + 1-178 + 1 nlb.

Język: łac., pol., niem.

LL 5 <http://agad.gov.pl/szukaj/?zbior=16>

Daty: 1516 1 VII-1521 22 VII; 1525 17 V-24 VII; 1526 5 IV-17 IX; 1528 15 VII; 1527 12 IV. (Uwaga: większość wpisów jest niedatowana, podane wyżej granice chronologiczne nie są więc ścisłe)

Opis: oprawa skóra. K. 3 nlb + 1-377 + 1 nlb.

Język: łac.

LL 6 <http://agad.gov.pl/szukaj/?zbior=17>

Daty: 1525 9 IV; 1529 26 V; 1530 10 XI; 1533 1 V; 1537 23 IV-1541. (Uwaga: większość wpisów jest niedatowana, podane wyżej granice chronologiczne nie są więc ścisłe)

Opis: oprawa skóra. K. 2 nlb + 1-236 + 1 nlb.

Język: łac., pol., rus.

WYKAZ KSIĄG

LL 25 <http://agad.gov.pl/szukaj/?zbior=87>

Daty: 1561, 1569, 1579, 1589, 1597, 1639, 1649, 1656,
1668-1673

Opis: oprawa współczesna, skóra tłoczona. Na oprawie tłoczony tytuł księgi.
K. 2 nlb + 1-594 + 2 nlb. Brak k. 40, 173-177, 244. Podwójna k. 250.

Język: łac.

LL 27 <http://agad.gov.pl/szukaj/?zbior=100>

Daty: 1577 17 IV; 1592 14 III; 1595; 1598 1 I - 1601 7 IX; 1603 9 VIII, i nie
datowane

Opis: oprawa współczesna, biały pergamin, tłoczony. K. 1 + 2 nlb + 2-51 +
2 nlb + 52-71 + 3 nlb + 72-137 + 6 nlb + 138-195 + 2 nlb. Podwójna k. 57.

Język: łac., pol.

LL 28 <http://agad.gov.pl/szukaj/?zbior=101>

Daty: 1569 22 VII; 1608 3 XI - 1609 10 VII; 1610; 1611 23 V - 1612 3 XII

Opis: oprawa współczesna, biały pergamin. Na grzbiecie napis: Scripta de
publicis negotiis N° 6. K. 3 nlb + 1-400 + 10 nlb. Podwójna k. 143.

Język: łac.

SUMARIUSZ KSIĄG POSELSTW

Anteriora

- 1 [1250–1281] LL 3, k. 96-98
Traktat magistra Jordana, kanonika z Osnabrück, o prerogatywach Cesarstwa Rzymskiego.
Edycja źródłowa: H. Grundmann, W. Goetz, *Quellen zur Geistesgeschichte des Mittelalters und der Renaissance*, 2, Leipzig–Berlin, 1930, s. 10–36.
- 2 [1278–1297, 1306–1318] LL 3, k. 94v-96
List Jakuba Colonny, kardynała diakona Santa Maria in Via Lata o prerogatywach Cesarstwa Rzymskiego.
- 3 1336.11.19, Wyszegrad LL 6, k. 217-218v
Kazimierz Wielki, król polski przyrzeka dochować pokoju z Janem Luksemburskim, królem czeskim i nie naruszać pokoju granicznego.
Edycja źródłowa: *Codex diplomaticus Regni Poloniae et Magni Ducatus Lituaniae*, t. 1, wyd. M. Dogiel, Wilno 1758 (dalej: **Dogiel**), k. 2–3.
- 4 1337, Poznań LL 6, k. 215v-217
Jan Luksemburski, król czeski i Kazimierz Wielki, król polski zawierają przymierze.
Edycja źródłowa: Dogiel, k. 3.
- 5 1354.12.27, Kalisz LL 3, k. 61v-63
Siemowit i Kazimierz, książęta mazowieccy, składają hołd lenny Kazimierzowi, królowi polskiemu.
Edycja źródłowa: *Iura Masoviae Terrestria. Pomniki dawnego prawa mazowieckiego ziemskiego*, t. I (1228–1471), oprac. J. Sawicki, Warszawa 1972, nr 13, 14 i 15.
- 6 1359.06.14, Kraków LL 3, k. 83v-86
Bodzanta, biskup krakowski daje ulgi w dziesięcinach dla ziem zniszczonych przez najazd Tatarów.
Edycja źródłowa: *Jus Polonicum codicibus veteribus manuscriptis et editionibus quibusque collatis*, wyd. J. W. Bandtke, Warszawa 1831, s. 163–169.
- 7 1374.09.17, Koszyce LL 3, k. 46-47v
Potwierdzenie praw Królestwa Polskiego przez Ludwika Węgierskiego, króla polskiego.
Edycja źródłowa: *Kodeks Dyplomatyczny Wielkopolski*, t. 3, I. Zakrzewski, Poznań 1879, nr 1709.

- 8** 1388.02.28, Piotrków LL 3, k. 32-33
Przywilej Władysława Jagiełły, króla polskiego dla szlachty polskiej.
Edycja źródłowa: *Jus Polonicum codicibus*, s. 191–193.
- 9** 1403, 1406, Kraków LL 3, k. 92v-94
Dokumenty Władysława Jagiełły (1403.03.15) i sądu ziemskiego krakowskiego (1406.05.13) w sprawie sporu mieszczan lwowskich i krakowskich o handel tranzytowy.
- 10** 1403.04.04 LL 3, k. 3-3v
Układ pomiędzy panami polskimi a węgierskimi.
Edycja źródłowa: Dogiel, k. 40.
- 11** 1412 LL 3, k. 1-3
Układ pomiędzy Zygmuntem Luksemburskim, cesarzem i królem Węgier, Władysławem Jagiełłą, królem polskim i Witoldem, wielkim księciem litewskim w sprawach Rusi i Mołdawii.
Edycja źródłowa: Dogiel, s. 46–48.
- 12** 1419.06.23, Kopenhaga LL 20, k. 51-54
Układ pomiędzy Erykiem VII, królem Danii, a Władysławem Jagiełłą.
Elementa ad Fontium Editiones, t. XXIV, *Res Polonicae ex Archivo Regni Daniae III pars*, oprac. K. Lanckorońska, J.S. Jensen, W. Meysztowicz, W. Wyhowska de Andreis, Rzym 1971, s. 3–7.
- 13** 1433.01.09, Kraków LL 3, k. 48-50v
Władysław Jagiełło zatwierdza prawa ziemskie Królestwa Polskiego.
Edycja źródłowa: *Jus Polonicum codicibus*, s. 224-234.
- 14** 1437 LL 3, k. 87-89v
Dokumenty Zygmunta Korybutowicza, księcia litewskiego, Jurszy, wojewody kijowskiego i Świdrygiełły w sprawie związku Wielkiego Księstwa Litewskiego z Polską.
Edycja źródłowa: *Codex epistolaris saeculi decimi quinti*. [T. 1], 1384–1492 ed. A. Sokolowski, Kraków 1876; nr 91–93, s. 84–88.
- 15** 14[4]2.09.30, Buda LL 11, k. 79-80v
Władysław III Warneńczyk, król polski i węgierski nadaje dożywotnio zamki Karaul, Czarnygród i Kaczybiejów Teodorykowi z Buczacza w uznaniu jego zasług w obronie ziem ruskich i podolskich oraz w zawarciu pokoju wieczystego z Tatarami.
Edycja źródłowa: *Zbiór dokumentów małopolskich*, cz. VIII, wyd. I. Sułkowska-Kurasiowa, S. Kuraś, Wrocław–Warszawa–Kraków 1975, nr 2429, s. 231–233.
- 16** [1447–1492] LL 3, k. 86v-87
Statut Kazimierza Jagiellończyka, króla polskiego dla gdańszczan, by nie odwoływano się do władzy cesarskiej i papieskiej.

Księgi wpisów i dekretów polskiej kancelarii królewskiej, znane pod nazwą Metryki Koronnej (łac. *Metrica Regni*), są jednym z najważniejszych źródeł do dziejów Rzeczypospolitej. Wytworzone przez polską kancelarię królewską materiały archiwalne o tak dużej wartości poznawczej niewątpliwie zasługują na sporządzenie sumariusza, czyli streszczeń aktów i dokumentów zestawionych w układzie chronologicznym, tematycznym lub geograficznym. Prezentowany sumariusz Ksiąg Poselstw jest dziełem Ireny Sułkowskiej-Kurasiowej (1917–2006) i Janiny Wejchertowej (1911–2011) z Archiwum Głównego Akt Dawnych. W 2012 roku Małgorzata Badowska i Michał Kulecki rozpoczęli prace nad przygotowaniem sumariusza do druku i udostępnieniem go w Internecie. Wszystkie rejestry poddano starannemu sprawdzeniu i porównaniu z oryginalnymi wpisami, wprowadzono niezbędne poprawki i uzupełnienia. Układ sumariusza różni się od pierwotnego, dokumenty ułożono w porządku chronologicznym, jednolitym dla całości serii. Całość podzielono na dwie części. Pierwsza z nich – publikowana w tym tomie – zawiera materiały z czasów panowania Jagiellonów. W drugiej znajdują się materiały dotyczące epoki królów elekcyjnych. Sumariusz uzupełniają indeksy, osobowy i geograficzny z elementami indeksu rzeczowego.

(ze Wstępu)

